

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ

Степанчук Д.,
Борисенко Я.,
студентки 1 курсу
Житомирський національний агроекологічний університет

Науковий керівник: В.П. Якобчук,
кандидат економічних наук, професор

Розглядаються основні напрями державної політики у сфері інтелектуалізації аграрної економіки. Висвітлюється проблеми формування інтелектуальної економіки в сільському господарстві. Обґрунтовується необхідність посилення позицій держави як в секторі виробництва сільськогосподарської продукції, так і в підтримці фахової освіти.

Ключові слова: аграрна економіка, інтелектуалізації, державна підтримка, інтелектуальний ресурс.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. На сьогодні визнано, що за умов виснаження більшості природно-речових ресурсів перспектива належить нематеріальним факторам економічного зростання, що безпосередньо стосується аграрного сектору господарства. Це світова тенденція, яка зумовлює становлення інноваційно-інформаційної економіки знань. У ній домінує ідея верховенства цінності особистості працівника, інтелектуалізації його трудових зусиль. За рахунок якості людського компоненту нині в постіндустріальних країнах уже створюється понад дві третини доданої вартості життєвих благ.

Подолання тривалої кризи вітчизняного сільського

господарства вимагає невідкладного вдосконалення стратегічного управління галуззю, пріоритетного спрямування політики держави на відродження й примноження інтелектуального потенціалу, трансформацію його у відповідний капітал ринкової економіки соціальної орієнтації. Відставання головної продуктивної сили знижує її конкурентоспроможність, негативно впливає на продовольчу безпеку та економічний суверенітет України в цілому. Тому розширене відтворення шляхом інтелектуалізації аграрної економіки за провідної ролі держави постає одним із ключових об'єктів стратегічного управління.

Мета та методика дослідження. Мета дослідження полягає у визначенні ролі держави та встановленні першочергових інституціональних заходів, необхідних для прискорення інтелектуалізації сільськогосподарського виробництва. Для реалізації поставленої мети використовувались загальні положення економічної теорії, історичний та логічний методи дослідження.

Результати досліджень. Інтерес до становлення перспективної економіки знань суттєво підвищився приблизно чверть століття тому. Імпульсом цього стало дослідження Світового банку, проведеного у 192 країнах. Виявлено, що фізичний капітал нині формує 16% загального багатства, природний – 20, а людський фактор – 64%. Тому докорінно змінюється відношення до головної продуктивної сили суспільства, яку формують інтелектуальні працівники, здатні до творчої інноваційної діяльності. Вчені дійшли висновку, що майже 90% зростання виробництва у розвинутих країнах відбувається за рахунок інтелектуального ресурсу, який вирішально зумовлює соціально-економічний прогрес.

Постіндустріальні країни домінують на світовому ринку завдяки високому рівню робочої сили і продукції

інтелектуального виробництва. Зокрема, переможними у глобальній конкуренції є технологічні інновації, оригінальні ідеї та проекти, інформація і т. п. Для прикладу, зростання світового випуску традиційних товарів і послуг не перевищує в останній період 5% на рік, тоді як питома вага продуктів інтелектуальної власності сягає у міжнародному співробітництві до 15%. Натомість узагальнення різних точок зору та фактів реального господарського життя зумовлює його критеріальну дефінізацію з погляду майбутнього на сучасне.

Інтелектуальна економіка, включаючи й аграрний сектор, – це перспективна система народного господарства, новий технологічний спосіб виробництва, який базується на креативній творчості розуму, знаннях, інноваціях, інформації, гуманізації та екологізації трудової діяльності, що акумулюється в інтелектуальному потенціалі, який за ринкових умов трансформується в особливий капітал як найцінніший і безмежний нематеріальний ресурс накопичення доданої вартості життєвих благ.

Це дає підстави розглядати інтелектуальний потенціал як реально нематеріальний фактор виробництва у стратегічному вимірі управління. Характерні риси інтелекту, притаманні сільському трудівнику, скомпоновані нами у три блоки: 1) харизматичні дані, природньо-спадкові (генетичні ознаки, хист, покликання, внутрішня потреба до праці на землі, селянські династії тощо); 2) набуті якості, зумовлені особливостями сільськогосподарського виробництва та сільського образу життя; 3) властивості, сформовані зовнішнім суспільним середовищем. Представлена модель відображає загальні напрями державного впливу й регулювання відтворення інтелектуального потенціалу аграрної сфери національної економіки.

Інтелектуалізація сільського господарства втілює не тільки економічні відносини, а й соціальні, правові, моральні, культурні, психологічні та інші суспільні зв'язки і залежності, пов'язані з відтворенням специфічних нематеріальних активів працюючих індивідів. Отже, примноження інтелектуального потенціалу і капіталу галузі вимагає окремого системного підходу, здійснення комплексних заходів у процесі розширеного відтворення особистісного фактору аграрного виробництва. А це можливо тільки на підґрунті загального людського розвитку країни за ведучої участі держави.

Ю. Орехівським було проведено спеціальне опитування 416 керівників і спеціалістів первинної ланки аграрної економіки, представників усіх областей України. Лише 13% із них вказали на те, що дбають про всебічний розвиток працівників, головні ж зусилля власники спрямовують на отримання максимального прибутку (94%), хоча й підкреслюють, що в стратегії управління розширене відтворення інтелектуального потенціалу села повинно займати першочергове місце (69 %).

Безпосередні сільгоспвиробники вважають, що інтелектуалізація аграрної сфери потребує більшої державної підтримки (88 % респондентів). Розвиток інтелектуального агропотенціалу найсуттєвіше гальмується відтоком із галузі кваліфікованих працівників (73 %), загальним відставанням розвитку села (62 %), наявністю монополізму, тіньового бізнесу, корупції і т. п. (50 %). Анкетування орієнтує на створення необхідних умов для розширеного відтворення й підвищення рівня працівників, а отже, й соціального розвитку села, націлює на очікувані інституціональні заходи держави. Їх важливість оцінена респондентами у відсотках шляхом вибору трьох найсуттєвіших складових із запропонованої кількості варіантів [6].

В Україні нової доби прийнята ціла низка законів, постанов, нормативних актів, програм і т. п. щодо розвитку національного сільського господарства. Але ці документи залишаються переважно декларативними. У них по-старому робиться ставка переважно на поліпшення виробничих показників, а турботи про селян-хліборобів залишаються частіше на папері.

Удосконалювати існуючу аграрну політику конче необхідно. Натомість у стратегії розвитку має домінувати особистість трудівника землі та його сім'я, підпорядкування виробництва й бізнесу інтересам селян. Без них будь-які програми (проекти) зростання галузі залишаться декларативними прожектами.

В Україні є достатньо можливостей для сучасного кадрового забезпечення розвитку сільського господарства та посилення його інтелектуалізації. Розширене відтворення інтелектуального потенціалу досягається в перспективі швидше не кількісними ознаками, а якістю, тобто рівнем працюючих. У цьому полягає невичерпність людського фактору виробництва. Це і є головний орієнтир для вдосконалення стратегічного управління та заінтересованих інституцій держави.

Невиправданим, на наш погляд, є різке скорочення (менш ніж 1 %) державних підприємств серед кількості діючих аграрних суб'єктів господарювання. Сільськогосподарське виробництво найбільшою мірою потребує вирішального інституційного впливу, особливо в нашій країні на сучасному етапі. Для цього необхідна відповідна база – міцний державний аграрний сектор як головний провідник, координуючий і спрямовуючий соціально-економічну політику на селі.

Необхідно піднести державні підприємства до лідерів галузі. Тоді з'являться нові можливості для вдосконалення практичної підготовки студентів аграрних ВНЗ, оскільки,

як показує дійсність, приватні вітчизняні підприємці неохоче піклуються про зростаючу інтелектуальну зміну трудівників села, адже прагнуть миттєвої вигоди – отримати відразу фахівців із досвідом. Держава, і тільки вона, здатна подолати таку нелогічну ситуацію, забезпечивши гідний статус молодого спеціаліста з усіма гарантіями його професійного і всебічного розвитку, включаючи пільги для селян.

Стратегія державного управління не повинна зводитися до формальної зайнятості працездатного сільського населення. Працівникам землі необхідні якісні робочі місця і відповідна робота згідно зі світовими стандартами і вимогами Міжнародної організації праці (МОП). Держава зобов'язана допомогти селянам отримати гідну працю і зарплату, сучасну освіту й медичне обслуговування та інші соціальні блага. Це сприятиме інтелектуалізації та ефективності аграрної економіки, а отже, добробуту всіх членів суспільства. Українське село заслуговує стати територією успіху, який почнеться з інтелектуального розвитку людського фактору виробництва.

Висновки та пропозиції. Україні вкрай необхідна цільова, спрямована на довготривалу перспективу, комплексна програма розширеного відтворення інтелектуального потенціалу і капіталу сільського господарства. Інтелектуалізація аграрного сектору повинна стати пріоритетним об'єктом стратегічного управління, всенародною справою, що вимагає об'єднання зусиль на чолі з державою.

Спеціальні інституціональні заходи покликані насамперед допомогти селянам отримати гідну роботу і сучасні умови життя, сприяти всебічному розвитку особистості трудівників землі. Наразі мають продовжуватися дослідження щодо забезпечення

інтелектуалізації на різних рівнях з урахуванням регіональних відмінностей та глобалізації національної аграрної економіки.

Список використаних джерел

1. Бородіна О. М. Людський капітал як основний стратегічний ресурс сталого розвитку аграрного сектору / О. М. Бородіна // Економіка АПК. – 2003. – №9. – С.103–108.

2. Вишнеvsька О. М. Ресурсний потенціал аграрного сектору економіки України: соціально-економічні та екологічні аспекти: монографія / О. М. Вишнеvsька. – Миколаїв: Дизайн і поліграфія, 2011. – 487с.

3. Якобчук В. П. Інтелектуалізація аграрної економіки в контексті національної безпеки /В. П. Якобчук// матер. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. З між нар. участю. – Житомир : ЖНАЕУ, 2015. – С 206–212.

4. Курило Л. І. Інтелектуальний капітал в аграрній сфері економіки: монографія / Л. І. Курило. – К.: ННЦ ІАЕ, 2012. – 322 с.

5. Лузан Ю. Я. Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку агропромислового виробництва України: монографія / Ю. Я. Лузан. – К.: ННЦ ІАЕ, 2010. – 472с.

6. Орехівський Ю. Г. Відродження інтелектуального потенціалу – ключ до розвитку села / Ю. Г. Орехівський // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України / Серія «Економіка, аграрний менеджмент та бізнес» / Редкол.: Д. О. Мельничук (відп. ред.) та ін. – К.: ВЦ НУБіПУ, 2010. – Вип. 154. – Ч. 2. – С. 224–231.

7. Park J. Dispersion of Human Capital and Economic Growth / J. Park // Journal of Macroeconomics. – 2006. – Vol.

28. – Iss. 3. – P.520–5394

8. Литвинчук И. Л. Государственное регулирование инновационного развития аграрного сектора экономики / И. Л. Литвинчук // Eastern-European Scientific Journal (Gesellschaftswissenschaften) : Düsseldorf (Germany) : Auris Verlag. – 2013. – Vol 2. – P. 37–38.

9. Литвинчук І. Л. Проблеми та пріоритети інституціоналізації інтелектуальної власності в аграрному секторі економіки України / І. Л. Литвинчук // Агросвіт. – 2014. – № 16. – С. 18–22.

10. Реформа системи науково-освітнього забезпечення аграрного сектору України (за матеріалами соціологічного дослідження) / О. В. Скидан, І. Л. Литвинчук, К. А. Самойленко, С. В. Дубінченко // Проблеми економіки. – 2015. – №1. – С. 139-148.